

CZOPEK (84) *sb m*

o oraz e jasne.

sg *N* czopek (19). ◇ *G* czopka (1). ◇ *A* czopek (60). ◇ *I* czopkiem (2); -ern (1), -(e)m (1). ◇ *pl* *N* czopki (1). ◇ *A* czopki (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *lek. Mały waleczek, zrobiony z bawełny, słoniny, soli, stwardniałego miodu, korzenia roślinnego itp., nasycony lub nasmarowany lekiem, wkładany w odbył lub pochwę; balanus, collyrium, suppositorium, turundus Mącz, Cn (62)* : Czopek łniego vtoczyć iakoby gomołeczka *FalZioł* I 144d; Wezmi bawełnę/ vczyń z niey czopek/ á rozmocz w piołynkowym oleyku/ wpuć gi tam w zadek dziecięciu. *FalZioł* V 44, I 22b, 24b, 27b, 41a, 80a (45); Balanus, Zoładź. Et per similitudinem dicitur, id genus quod alui subducendae subditur, Czopek który bywa w zadek wetknión/ dla przepufzczenia żiwotá áby łtolce kto miał. *Mącz* 22d; w thymże czopek z bawełny zmaczay á w łono do máćice włoż/ to y łóżyłko wywodzi *SienLek* 115, 111, 111v, 139v, 168v, 173v [2 r.] (13); Czopek może być/ vłtrugawłzy korzeń z ćwikły/ y miodem námázawłzy/ á połoliwłzy: álbo z łloniny/ álbo z mięłá łoloného: álbo z miodu łtwardzoného/ z koloquintidá/ álbo z trochą verátry/ álbo Hiery połypány. *Oczko* 26v, 26v, [43].

2. *Zatyczka w pociskach do zamykania otworu z prochem (9)* : Ale łie [...] rozbáčzay. Aby czopek w tę kulę/ áż do prochu wetknął/ Pirwey niżej łie kulą/ oney łmoły dotknął. Bo tą dżiurą wyiawłzy czopek ogień doydzie/ Tám w Moždżerzu/ gdy włóżyłz/ iż ku gorze poydzie. *BielSat* N2v [*idem BielSjem*], N2v; ále trzebá czopek w niey [*kuli ognistej*] mieć/ kiedy iá w łmole máczáłz áby tám dżiurká byłá gothowa/ bo gdy iá w moždżierz kłádá/ tedy onę dżiurkę obroćá ku prochowi áby iá dołzedł ogień/ gdy moždżierz zápála *BielSpr* 73v; Szypy ogniłte tymże obyczáiem/ y tym prochem nábijác obłzyć płotnem łurowym mocnym/ około łzypu/ v wierzchu ná piędzi/ áby też grotu żeláznego było widác nieco/ náłypawłzy tą prochu/ łmoły/ łiárki/ Sáletry/ potrołze: włzyłtkiego rowno/ obćięgni to nićiami mocnemi około łzypu/ tákież czopek v wierzchu wetknąc trzebá y omoczyć w łmole/ gdy małz łtrzełić s kułze álbo s krotkiew hakownicżki thym łzypem/ zápal ij pierwey od tey dżiurki/ łkąd czopek wymiełz *BielSpr* 74; *BielSjem* 38 [3 r.].

3. *anat. Języczek także migdałki; uva Murm, Mymer¹, Cn; epiglottis, glottis Calep; curculio, gurgulio, ligula, lingua parva Cn (3)* : Uva illa rotunditas quae est in gutture carnea, Czopek. *Murm* 15; *Mymer*¹ 24; Te⁸⁰ [*małza*] łkorupa łpalona zmodem [!] goij w gardłe iagodę którą zowá czopek/ y theż ine wrzody kthore łie czynią w gardle. *FalZioł* IV 38b; *Calep* 459a.

4. *lek. Ropień na migdałkach podczas zapalenia gardła; angina Murm, BartBydg, Calep; synanche Murm, BartBydg (4)* : Synanche Czopek wgárlwe *Murm* 67; Angina, czopek w gardłwe *BartBydg* 10, 144; *Calep* [70]a.

5. *Zatyczka, kurek, także rurka, lejek w beczkach i innych naczyniach; docillus, clepsidra BartBydg (3)* : Docillus, clepsidra, lyek, czopek *BartBydg* 44b; Więc brácia teyże cnoty/ á gdy łpołem fiędá/ Cáły tydzyeń pod czopkiem hoynie cie czćić będą *PaprPan* N4v; drewniány łzkopiec [...] v dná przewierćiány gdzie czopek álbo rurká/ iáko v hántfołá [...] wpráwióna będzie/ ták áby wody mniéy álbo więcéy ná głowę pufzczać mógl *Oczko* 15v.

6. Przedmiot o kształcie wydłużonym, podobnym do stożka (2) :

a. Sopol lodu (1) : Stiria. Lodowi czopek Murm 17.

b. Prawdopodobnie błędnie zamiast „członek” (1) :

Zestawienie: »męski czopek tajemny« (1): Powiedaię lekarze kiedy pry listki łczyrowe fetrzełz á nimi namażez męłki czopek tajemny [członek *SienHerb* 105b]/ albo fie łoku iego napijesz/ thedy fie będą dziewczki rodzić *FalZioł* I 86a.

Synonimy: 3. jagoda, języczek, język.

ZZie